

In memoriam

ЗА ПРОФ. РУМЯНА ПАВЛОВА С ТЪГА В СЪРЦЕТО

Всички знаем, че човекът е смъртен, но въпреки това, когато настъпи моментът на раздяла с наш близък, като че ли за първи път осъзнаваме тази иначе често повтаряна истина и сме потресени от нея.

Така се случи и с нас – учениците и колегите на проф. Румяна Павлова. Струваше ни се, че всекидневното ни и многогодишно общуване с нея – една толкова земна жена – ни е подготвило за превратностите в живота, дори и за тази, най-голямата, но се оказа, че не е.... И ето вече толкова месеци свикваме с този факт – отваряме вратата на кабинета в Ректората и очакваме да я видим, телефонът звъни и очакваме, че тя ни търси да ни каже нещо, пишем поредното научно съчинение и очакваме строгата ѝ преценка, имаме проблем и очакваме съвет... И това ще продължава дълго, защото проф. Павлова имаше дългогодишно и – което е по-важно – чувствително присъствие в нашия научен и личен живот. Следите от това присъствие са навсякъде около нас. А те са много, защото проф. Павлова беше деен, ангажиран, себеотдаващ се човек и учен. Това се вижда и от нейната биография.

Р. Павлова завършва русистика и българистика в Софийския университет, след което е аспирантка в Института по славянознание и балканистика при АН на СССР в Москва. Там има щастието да работи под ръководството на двама изтъкнати слависти – С. Б. Бернщейн и Е. В. Чешко. Следват специализации в Московския държавен университет, в Института по славянознание и балканистика, в АН на Украйна, в Института за руска литература в Ленинград. През 1975 г. Р. Павлова е избрана за доцент, а през 1981 г. – за професор в Софийския университет. През 1990 г. защитава голям докторат на тема „Петър Черноризец“, с който представя на научната общественост в цялост делото и литературното наследство на този старобългарски писател. За едноименната си книга, базираща се върху дисертацията ѝ, проф. Р. Павлова получава голямата научна награда на БАН „Кирил и Методий“ за 1996 г.

Проф. Р. Павлова беше учен с широк профил – от тези, които са на изчезване. Изследванията ѝ са многопосочни – езиковедски, текстологични, археографски, палеографски и общотеоретични в областта на русистиката, българистиката и славистиката като цяло. Езиковедските ѝ проучвания третират въпроси на различните езикови нива (син-

таксис, морфология, словообразуване, лексика), на съпоставителната лингвистика, на езиковите взаимоотношения между православните славяни, обхващат отделни исторически периоди от развитието на славянските езици. Те са намерили израз в 10 книги, издадени у нас и в чужбина, и в над 130 други публикации¹.

Натрупаното знание Р. Павлова отдаваше с желание на своите студенти и млади колеги. Почти 40 години тя е титуляр на дисциплината *историческа граматика на руския език* в Софийския университет. Успоредно с нея води редица курсове из областта на старата славянска книжнина, на езиковите и литературни връзки между славяните в епохата на Средновековието. През 1977–1981 г. ръководи секция „Руски език“ в Научно-изследователския институт за руски език и литература в София и така съдейства за неговото организационно и научно укрепване. Преподава и в Новия български университет (1995–2004), където отговаря за програма „Славистика“ (2002–2004). Предимно с българистична насоченост са курсовете ѝ в чуждестранните университети, в които тя работи като гост-преподавателка – в Хумболт-университет (1984–1985), в Кьолнския университет (1989–1990 и 1991–1995), в Московския държавен лингвистичен университет (2003). Студентите и колегите от редица други университети по света са имали удоволствието да чуят нейни лекции. Казвам удоволствието, защото тя имаше рядкото умение да говори интересно дори по най-скупните теми, да облекчава вниманието на слушащите с любопитни екскурси, възможни благодарение на изключителната ѝ ерудиция.

Проф. Р. Павлова беше отдадена на работата си. Личният ѝ живот беше неотделим от професионалния и това нейно състояние беше заразително. С него тя лесно печелеше сърцата на младите хора, проявили интерес към науката. Те търсеха нейната подкрепа, а тя им отдаваше безрезервно времето и знанията си, защото за нея това беше важно, тя мислеше за бъдещето на българската русистика, имаше виждане за развитието ѝ. По нейна инициатива към Дружеството на русистите в България в годините, в които тя беше негова председателка (1986–1991), функционираше Кабинет на младия русист, който имаше за цел да подпомогне професионалното развитие на новата генерация русисти в България. Най-сериозна реализация обаче нейните планове за подготовка на млади учени получиха със създаването през 1980 г. на „Езиково-текстологичната лаборатория за проучване на старата славянска книжнина“, нейната най-скъпа научна рожба. В осъществяването на задачите на лабораторията се включиха млади филолози – русисти, слависти, класици, които израснаха в процеса на общата работа, защитиха докторати, оформиха се като добри специалисти в областта на

¹ Биография на Р. Павлова и библиография на трудовете ѝ до 2003 г. вж. в „Slavia Orthodoxa. Език и култура. Сборник в чест на проф. д-р Румяна Павлова“ (София, 2003, стр. 11–26).

палеославистиката. Общата насоченост на техните изследвания, както и общата им теоретична платформа, формирана главно върху научните позиции на Р. Павлова, направиха работната група на лабораторията разпознаваема в научната общност и с право наричана от колегите „Школата на проф. Румяна Павлова“. От 1992 г. насам лабораторията съществува като функционално звено към Катедрата по руски език в Софийския университет. Нейна задача продължава да бъде изследването на най-старите славянски преписи на старобългарски оригинални и преводни съчинения като източници за историята на българския език². Настойчивото внимание на проф. Р. Павлова към тази проблематика беше една от многобройните прояви на нейната родолюбива дейност. Тя държеше на обективността в науката и страдаше, когато нарушаването ѝ изкривяваше образа на българската средновековна култура и нейната роля в общославянския културен живот през Средновековието. Обективността е един от принципите, които проф. Павлова ни завеща. Всяко твърдение трябва да бъде подкрепено с факти, казваше тя, и го изискваше постоянно от нас. Важен за нея беше моралът на учения и на човека въобще. Смяташе, че всяка претенция – както в научния, така и в обикновения живот – трябва да бъде аргументирана, трябва да съществува основание за нея. С присъщата си деликатност тя ни предупреждаваше за подводните камъни, които объркват взаимоотношенията в учения свят, предпазваше ни от ненужни противоречия помежду ни, учеше ни как да откриваме и ценим качествата на другите. Дългогодишната ни съвместна работа с проф. Румяна Павлова я превърна в наша учителка в науката и в живота, в наша скъпа приятелка.

Проф. Румяна Павлова си отиде от този живот и остави в сърцата ни, както и в българската и чуждестранна славистика огромна празнина!

ЦВЕТАНА РАЛЕВА

² За историята и дейността на лабораторията вж. Богданова С. О научно-исследователской работе в Лингво-текстологической лаборатории при Кафедре русского языка Софийского университета им. Св. Климента Охридского. – В: *60 години Руска филология в Софийския университет*. Сборник научни статии. Русская филология в Софийском университете. К 60-летию специальности. София, 2006, стр. 29–57.